

KLEIN SEMINARIE ROESELARE heeft een belangrijke rol gespeeld in de geschiedenis en de ontwikkeling van de V.B., met name in de Blauwvoeterij en de stichting van de Katholieke Studentenactie (KSA).

Gesticht in 1806, als eerste na het napoleontisch concordaat, door vicaris Lodewijk-Albert Caytan – een invloedrijk geestelijke in Roeselare –, en eerst in handen van oud-jezuïeten die in Rumbeke een schuilplaats hadden gevonden, o.w. pater Isidor Vandekerckhove, oom van de latere superior Bruno Vanhove, werd het al spoedig een leidinggevend instituut. De invloed van het Klein Seminarie werd mede bepaald door de afdeling wijsbegeerte, de eerste stap naar de priesteropleiding, die aldaar bestaan heeft van 1834 tot 1952. Deze afdeling trok een belangrijk deel van de Westvlaamse intelligentsia aan en alle Brugse bisschoppen, van Boussemont tot Lamiroir, zagen dit als een bekroning van het gehele Westvlaamse humaniora-onderwijs. Daarenboven werd door bisschop Malou sedert 1849 en bisschop Faict sedert 1864 een dergelijke benoemingspolitiek gevoerd, dat Roeselare zo ongeveer een vitaal centrum werd waarheen en waaruit vele belangrijke figuren gezonden werden, o.m. op het punt van collegedirecteuren, inspecteurs, dekens, vicarissen, ja zelfs bisschoppen. Mede daardoor werd Roeselare tientallen jaren het natuurlijk kristallisatiepunt van oude en nieuwe ideeën.

Van 1806 tot '12 was het Klein Seminarie een mengsel van religieuzen, diocesane clerici en verlatere derijkers. David de Simpel (Rumbeke, 1803, de Kunstminnende Rooze) en voornamelijk Domien Cracco dienen hier te worden vermeld. Deze laatste, leerling in 1806, eerste laureaat op 24 augustus 1809, werd er reeds in 1811 leraar, met een onderbreking van 1813 tot '30. Samen met een andere geestelijke, Petrus-Jan de Ré uit Oostnieuwkerke, verdedigde hij van 1820 af een meer heel-nederlands gerichte taal- en spellingopvatting, waardoor hij een tegenwicht vormde voor de beperkte Westvlaamse stellingen van Leo de Foere, Van Daele en Behaegel.

Van 1814 af was de leiding van het instituut in handen van de diocesane clerus, onder de hoede van een superior: Bernard Nachtergaele (1814-'49), Jean-Joseph Faict (1849-'56), Augustin Frutsaert (1856-'59), Bruno Vanhove (1859-'69), Henri Delbar (1869-'84), François de Brouwer (1884-'94), Leo Dèvroë (1894-1908), Edouard de Saegher (1908-'12), Leo de Leu (1912-'24), Adolf Quaegebeur (1924-'39), Michiel Vandebussche (1939-'40), Alban Vervenne (1940-'49), André Duforret (1949-'62) en André Modde van 1962 af.

Voor het eerst bleek de grote naam van Roeselare, toen op het Nationaal Congres van 1830-'31 van dertien geestelijken (de zgn. priesterpartij of de ultramontaanse, doch menaisiaanse fractie van de beide provincies Vlaanderen) er zes van dit Klein Seminarie afkomstig waren, met Désiré de Haerne en Leo de Foere als meest bekende. In het begin bleek het instituut gebonden aan een menaisiaanse, unionistische en gematigd liberaal-katholieke

traditie, waartoe ook een graaf Felix de Mûele-naere (retorica 1811), de Rodenbachs, de latere provinciale gouverneur Benoit Vrambout en de voor Roeselare gekozen, doch Doornikse volksvertegenwoordiger Dumortier behoorden. Deze unionistische traditie werd gedeeltelijk gebroken door de leraar retorica Bruno Vanhove en „surveillant” Guido Gezelle. Spoker, in de politieke troebelen van 1856-'57. Het Klein Seminarie telde ook een aantal hevig antiliberaal ultramontanen, zoals Jan-Ignaas Scherpereel, leraar van 1830 tot '43, later vicaris en bisschopskandidaat in 1864.

In 1839-'41 poogde mgr. Boussen Roeselare te maken tot bastion tegen de door J.F. Willems en J.B. David verdedigde spelling. Dit leidde tot een opzienbarend conflict tussen D. Cracco en superior B. Nachtergaele. De invloed van Cracco was eigenlijk decisief. Een aantal figuren uit het centrum van West-Vlaanderen (o.a. D. de Haerne, K.L. Carton en A. Angillis) kon zich aldus nà het spellingdebat aansluiten bij de richting van de Nederlandse Taalcongressen. Daar sloot in 1858 ook Guido Gezelle op aan.

De betekenis van Gezelle te Roeselare (1854-'60) hoeft hier niet in extenso toegelicht te worden. Het conflict van 1860 blijft volgens Anton van Duinkerken een geheim van de geschiedenis, al zal het te maken hebben gehad, zowel met de niet geheel bevredigende volgzzaamheid van de leraar in het door bisschop Malou uitvoerig geschetste dichtprogramma in 1858, als met de prikkelbaarheid van de bisschop, die tot over de oren in een theologische polemiek met het Leuvense traditionalisme zat, als – ten slotte – met de volstrekt niet te leiden originaliteit van de poësisleraar. Dit conflict had voor Vlaanderen alvast Adolf en Hugo Verriest, Karel Callebert, Karel de Gheldere en Eugeen van Oye opgeleverd. Overigens stond het conflict van Gezelle niet geïsoleerd, getuige de brieven van Constant Duvillers aan Lodewijk Schuermans, van 30 januari en 31 juli 1862: de bisschoppen beletten de priesters aan Vlaamse literatuur te doen.

Het superioraat van B. Vanhove (1859-'69) is op het eerste gezicht een rustige decade. Bisschop Malou droeg zijn superior op in de diepte te werken, volgens zijn humanioraprogramma dat sedert 1851 in volledige uitvoering was. De linguïstisch-literaire aandacht stond daarbij voorop. Vanhove verdedigde dit op de Mechelse congressen van 1863 en '64. Naarmate echter de eisen voor de vernederlandsing van het middelbaar onderwijs luider klonken, zou een van de fundamentele doelstellingen van de humaniora-opvoeding, de Franstaligheid en het haast exclusief gericht zijn op de ultramontaanse Franse voorbeelden, aangevallen worden, in Roeselare eerst.

De eerste golf rolde aan, veroorzaakt door de Zouavenbeweging, waarin de oudleerlingen Aloïs Vansteenkiste (retorica 1850, later professor in de theologie te Brugge) in 1860, en Amaat Vyncke in 1867 een belangrijke rol speelden. De beweging versmolt vanzelf met een ruim voorhanden zijnde papalistische spiritualiteit (vgl. de vele gedichten van de leraar retorica Leonard de Bo in Brugge in de jaren 1860-'70), versterkt door het eerste Vaticaanse concilie en de Romeinse kwestie. Hier had de in 1867 benoemde leraar Gustaaf-Hendrik Flamen een bezielende invloed, voorna-

melijk in de Roeselaarse hulde aan de paus in juni 1871.

De tweede golf ligt in het eigenlijke verenigingsleven van de jongeren, teken van emancipatie en voorloper van de jeugdbeweging. Sedert 1863 zaten vele leerlingen uit Roeselare rondom de tafel van Vlaamsch en Vroom van de E.H. Raes in Izegem; de muzikanten sloten zich graag aan bij de Société Sainte Cécile, door Jan de Stoep gesticht in 1867. Voornamelijk de eerstgenoemde vereniging liep vooruit op de activiteiten van de Vlaamsche Bond, die in Roeselare, Izegem, Moorsede en andere midden-Westvlaamse gemeenten sedert 1870 stevig wortel schoot. En ten slotte was er het zwaaiendkorps, door Camiel Dhont en Amaat Vyncke op 25 maart 1871 gesticht en van 1873 af zeer actief onder de leiding van de surveillant Viktor Lanssen (tot 1881).

De derde golf werd veroorzaakt door de komst van Hugo Verriest in 1867, met als hoogtepunt zijn leraarschap in de retoricaklas van oktober 1872 af. Tussen beide jaren vonden echter belangrijke veranderingen plaats. De Brugse curie onderging in 1869 na de dood van vicaris Jan-Ignaas Scherpereel diepgaande wijzigingen. Superior Vanhove werd bevorderd tot vicaris en hoofdinspecteur, ter opvolging van mgr. De Haerne. Deze promotie was een bevestiging van de positie van het Klein Seminarie en de aldaar gehuldigde pedagogische principes. Onder Vanhove en Delbar zou blijken dat deze principes diametraal stonden tegenover die van Verriest. En na Vanhove zou de oud-retoricaleeraar Amand Dambre van 1875 af twintig jaar lang bisschop Faict als hoofdinspecteur adviseren. Van 1852 tot '95 was de inspectie in feite een Roeselaarse aangelegenheid; van 1869 af kreeg ze

een onvriendelijk, van 1875 af een repressief karakter ten aanzien van de flamingantische richting. Zeker tot eind 1889 heeft deze repressie ongenadig en ononderbroken geheerst.

Hugo Verriest greep in 1872 de Société Littéraire aan (gesticht door superior Faict in 1851). Buiten het Seminarie verscheen hij in de Vlaamsche Bond. De clerico-liberale tweespalt deed zich ook gevoelen in de stad (waar op 30 april 1876 een afdeling van het Willemfonds tot stand kwam). De strijd was voelbaarder geworden na de verkiezing in 1866 van burgemeester H. Horrie, en het overlijden in 1862 van de unionistische graaf F. de Mûelenaere en in 1869 van Alexander Rodenbach. In mei 1872 werd de dekenij Roeselare opgericht. De Kamer van Koophandel, ja de gehele stad verkeerde in volle expansie. In deze expansie bekleedde Verriest een uitzonderlijke socio-culturele en politico-religieuze plaats.

De bekende redevoering van 15 december 1872 was er de exponent van. Daar was de „grote storing” van 1875 voorbereid. De verspreiding door Zeger Maelfait in 1872 van Gezelles dichtbundel onder de leerlingen; de stichting van de Westvlaamsche Gebroeders door Amaat Vyncke en diezelfde Maelfait op 20 oktober 1873, rā een uitzonderlijk druk bijgewoonde vergadering van de Vlaamsche Bond op 28 september met redenaars als A. Carlier, H. Horrie en M. Delplace; en ten slotte het eerste nummer van De Vlaamsche Vlagge in april 1875 waren even zovele stappen in die richting. In dit klimaat met Gustaaf Flamen, Emiel Demonie, Hugo Verriest en Edward de Gryse als bezielers kwam Albrecht Rodenbach en de wonderklas met o.m. Constant Lievens, Aloïs Bruwier, Louis Lavens, Julius Devos.

*Hei ierarscorps te Roeselare in 1874-'75. Staande (van links naar rechts): A. de Boadt, A. Boone, V. Lamszen, C. Dreyez, E. Démonie, F. David, A. van Fee, H. Verriest, Th. Barbe, J. Axters, Th. Moulært.
Zittend (van links naar rechts): J. Delorge, A. de Carne, J. Cautle, H. Delbar, J. A'ger, E. de Gryse, A. Chombar.*

Bij de „grote storinge”, het incident op 27 juli 1875, werd Julius Devos, niet Albrecht Rodenbach weggestuurd. Verriest en De Gryse bemiddelden in Brugge. Doch van oktober 1875 tot juni '84 bevocht superior Delbar de niet meer te stuiten Vlaamse vloed. Zijn grootste wapen was een ongenadige benoemingspolitiek. Een uitzonderlijke reeks flaminganten en Vlaamsgezinde leraren werd de laan uitgestuurd: oktober 1872 Alfons de Leyn; augustus 1873 Gustaaf-Hendrik Flamen; februari 1876 de plaatsvervangende leraar Amaat Vyncke; maart 1876 Alfons van Hee; april 1876 Jozef Axters; oktober 1876 Cyriel Deprez, directeur van de muziekmaatschappij; juli 1877 Hugo Verriest; augustus 1878 Theofiel Moulaert; augustus 1879 Emiel Demonie; november 1881 Viktor Lanssen en april 1882 Alexis de Carne.

De gebeurtenissen in het Klein Seminarie in 1875 hebben een diep spoor nagelaten. De stichting van De Vlagge komt zes jaar voor De Student en acht jaar voor de eerste belangrijke onderwijswet. De repressieve actie werd besproken op een speciale diocesane bijeenkomst te Brugge op 17 juni 1877 en neergelegd in de bisschoppelijke richtlijnen van juli 1878, basisdocument waarop mgr. Faict terugkwam om de opkomende studentenbonden te stuiten, zo in augustus 1886, april '90 en mgr. Waffelaert in oktober 1901 en april '04. Behalve voor een bijzondere benoemingspolitiek zorgde Delbar er ook voor dat de Société Littéraire uitgerangeerd werd. Hij verving ze op 2 november 1878 door een Société Littéraire latine. Zijn naaste medewerker, de econoom De Boudt, was van 1880 tot '87 voorzitter van de stedelijke afdeling van het Davidsfonds (gesticht in het voorjaar 1875). Deze genadigheid t.o.v. het Davidsfonds was een gevolg van een bisschoppelijke beslissing om deze vereniging van 1879 af in de schooloorlog te betrekken.

Toch was, ondanks de verbodsmaatregelen van de superior, het onomkeerbare geschied, getuige de toespraak van A. de Carne in de Société Littéraire „sur le mouvement flamand” op 19 maart 1877. Emiel Lauwers, Julius Delbeke en Edward Vermeulen volgden het spoor van Rodenbach. Tielt, Kortrijk en Brugge werden aangestoken. Het incident heeft gewerkt als een olievlek. Op 23 april 1880 stichtte De Carne de Clauwaertsgilde, samen met Raymond Veranneman, Zeger Maelfait en Francis de Meester, nadat sedert 1876 alle gilden en verenigingen ontbonden waren. Het officiële Klein Seminarie was in juni 1880 afwezig aan het graf van Rodenbach. Maar het vernieuwde en verbrede programma Verriest-Rodenbach zou zijn weg toch vinden, een gezonde, autonome weg tussen ultramontaans klerikalisme en sectair liberalisme.

Na de benoeming van superior Delbar heeft mgr. Faict diens opvolger F. de Brouwer, van juni 1884 tot zijn eigen dood in januari '94, scherp in het oog gehouden. Het gehele Vlaamse land had nochtans de personeelwisseling opgemerkt. In De Taalstrijd Hier en Elders, supplement bij de Nederlandsche Dicht- en Kunsthalle (VII, nr. 11, april 1885) lezen wij: „Tot voor weinige maanden was de superior een Waal, een Wallon wallonnisant, die ‚Geen Vlaamsch kan rieken’. Over de nieuwe superior kunnen wij nog niets met zekerheid zeggen; maar eene niet te weerleggen waarheid is dat in het Klein

Seminarie van Roeselare het Vlaamsch slechts één uur wordt onderwezen, en dan nog in sommige klassen, bij middel van het Frans." (p. 202). De nieuwe superior kreeg precieze instructies vanuit Brugge, zo bv. om te beletten dat de leerlingen op 2 december 1885 aanwezig zouden zijn op een huldebijeenkomst voor de te vroeg gestorven De Carne. Precies op dit ogenblik lanceerde Verriest vanuit Ieper zijn eerste twee van de beruchte zeven brieven, gericht tegen de bisschoppelijke maatregelen en de hatelijke inspectieverslagen van Dambre. Eigenlijk stond Roeselare niet meer vooraan in de stroomversnelling die van 1885 tot '90 in De Vlagge waarneembaar was en waarvan de studentenherrie vanwege de toespraak van Gezelle te Tielt op 30 september 1885 slechts een symptoom was.

In 1890 kwam in het Klein Seminarie een belangrijke nevenstroming naar voren, de sociale beweging, ter plaatse organisch verbonden en een vruchtbare wisselwerking met de flamingantische beweging uitoefenend. Er waren reeds vroeger sporen van sociale belangstelling. Ludovicus van Caloen (retorica 1835) was de ziel van de typisch 19de-eeuwse paternalistische organisatie. Belangrijker waren de aankomst in 1874 van Edward de Gryse en zijn boek in 1881, *Vaderlandsch Recht en Revolutie*, eens door A. Decoene genoemd als de eerste grote christelijke maatschappelijke visie vóór *Rerum Novarum*. De Gryse vond in kapelaan Adolf van Lerberghe (op 19 december in Roeselare benoemd) dezelfde Vlaamse en sociale beweging. Van dezen naar Achiel Lauwers, die in oktober 1890 op het Klein Seminarie aankwam, is slechts één stap meer.

Een nieuwe generatie jongeren trad aan: Cyriel Verschaeve (1886-'93), Emiel Vliebergh (1888-'91), Omer Karel de Laey (1890-'96). In de afdeling wijsbegeerte kwam in oktober 1892 Robrecht de Smet uit Oostende aan. Hij reorganiseerde in de eerstvolgende jaren de studentenbonden en De Vlaamse Vlagge, van 1894 af. Juist daardoor werden in Roeselare langzaam de scheidingslijnen tussen Vlaams-nationaal rodenbachse, én sociale strevingen duidelijk. Van 1895 af was de invloed van Achiel Lauwers overwegend. Zijn medewerking aan Verriests *Nieuwe Tijd* (eerste nummer: 5 november 1896) was beslissend, maar daar waren ook de getrouwen van de Rodenbachgroep: René Adriaens, Karel Blancke, Alfons Bruwier, Emiel Lauwers en Alfons van Hee. Een gehele school is van Lauwers uitgegaan: Achiel Logghe, Honoré Maes, Franz de Witte. Zijn inzichten werden consequent doorgetrokken door zijn opvolger, de leraar De Strooper (1904-'13). Hij zette zich met grote persoonlijke moed in tijdens de sociale onlusten van 1912-'13, en werd juist op dit moeilijke tijdstip proost van de sociale werken van het gewest Roeselare.

Meer en meer werd de betekenis van Albrecht Rodenbach duidelijk. Op 2 september 1888 vond de eerste hulde ter ere van Rodenbach plaats. Het eigenlijke comité startte op 20 september 1903. Dit zou uitmonden in de geruchtmakende herdenking van 1909. Maar de inspanning in die jaren 1903-'09 ging geheel buiten het Klein Seminarie om.

Weer was een nieuwe generatie jongeren aangetreden, getekend door Dosfel en Jong Dietschland (1898): Albriek Decoene, Edmond Verhamme

(retorica 1901) en voora Juul Callewaert (retorica 1904), wiens persoonlijke mémoires over het Klein Seminarie een ongenadig getuigenis zijn voor de onnatuurlijke onvlaamse onderwijssituatie tijdens het superioraat van L. Devroe, 1894-1908. Devroe was wel bereid de humaniorahervorming, door mgr. Waffelaert in 1895-'96 uitgestippeld, uit te voeren, maar de kansen voor echte vernederlandsing gingen opnieuw verloren.

Hoe sterk het Klein Seminarie weer binnen de „officiële” lijnen ingeperkt was, bewees het eeuwfeest van 1906. Een halve eeuw vroeger had Gezelle bij het feest van 1856 er zijn dichterlijk élan gevonden. Op 30 juli 1906 waren er alleen de pompeuze verzen van A. Dierick. De oude Gustaaf Verriest durfde het aan – op de valreep voor de befaamde bisschoppelijke richtlijnen van de zomer 1906 – duidelijke taal te spreken. Na een onbewimpelde hulde aan Gezelle en Rodenbach richtte de hoogleraar meer een blik op de toekomst: „.... Onze taal is als ons grondbezit, zonder haar blijven we arm. De opleiders van onze jongelingschap mogen noch kunnen dit miskennen. God dank, over de noodzakelijkheid van in de humaniora recht te doen aan de moedertaal, zijn allen het nu eens geworden. Over de quo modo alleen zijn de meeningen verdeeld”.

De rede van Gustaaf Verriest kan in zekere zin beschouwd worden als het eindpunt van een hardnekkig bevochten Vlaamse traditie. Reeds vóór de Eerste Wereldoorlog laat zich de naderende Katholieke Actie-idee aankondigen. Het werk *Bidden en Strijden* van superior E. de Saegher (1906) was een nogal zoetige poging tot katholieke spiritualiteit en kerkelijke mystiek, aansluitend op de decreten van Pius X (1905). Overigens reageerde Albrek Decoene in 1908 nogal scherp op dit boekje. De tweede stap werd gezet door Firmin Deprez met zijn vernieuwing van het universitair leven in *Amicitia* (1913).

Deze katholieke spiritualiteit was daarenboven nauw verbonden aan de positie van de katholieke partij. Symptomatisch is hier dat superior De Saegher op 7 juli 1912 het *Te Deum* zong in de hoofdkerk om de totale verkiezingsoverwinning te vieren (5 zetels van de 5, Julius Delbeke op de 4de plaats). De Saegher werd op 28 december van dat jaar deken van de stad. In een dergelijke conjunctuur kon een leraar als Oscar Verhaeghe, in oktober 1913 aan het Klein Seminarie benoemd, onmogelijk de hoge verwachtingen die in hem gesteld waren verwezenlijken. Als oudleerling van Verschaeve en De Smet in Tielt poogde hij in de stad van Rodenbach zowel het algemeen Nederlands als Verschaeves visie op Rodenbach en de poëtica van de Zeesymphonieën (1909) als uitgangspunt te nemen van Vlaams-nationaal gefundeerde humaniora. De oorlog 1914-'18 en weldra de verbittering om het nationalisme hebben hem dat belet. Zijn duidelijke sympathie voor het Algemeen Katholiek Vlaamsch Studentenverbond (AKVS) en de richting van *Onze Jeugd* (1920) hebben hem de kans ontnomen om in 1924 de Vlaamsgezinde superior L. de Leu op te volgen. Het werd A. Quaegebeur. Mgr. Waffelaert trof deze beslissing in overleg met minister Vande Vyvere en nuntius Micara, die in dat jaar een bezoek aan Roeselare en aan het Klein Seminarie bracht. Het superioraat van Quaegebeur, van 1924 tot '39, be-

tekende de vestiging van de Katholieke Actie, voornamelijk door de leraar Karel Dubois, die na zijn priesterwijding in november 1922 steeds meer onder druk werd gezet. De herderlijke brief van mgr. Waffelaert, in september 1925, betekende het eind van het AKVS en de scheiding tussen Karel Dubois en Paul Sobry. De ommezwaai was in 1928 al voltrokken. De steun die Dubois van de nieuwe Brugse bisschop, mgr. Lamiroy, seder 1932 kreeg, gaf aanleiding tot een grote machtsontplooiing. Opnieuw gingen alle richtlijnen van het Klein Seminarie uit. Het verdwijnen van Oscar Verhaeghe en Paul Sobry liet geen enkel alternatief meer over.

Een van de naaste medewerkers van Karel Dubois, Alban Vervenne, volgde Quaegebeur na een kort intermezzo op. In een kwarteeuw werd de Vlaams-nationale geest in het Seminarie vervangen door een andere. Die operatie duurde tot 1940. Superior A. Duforret herinnerde ter gelegenheid van het honderdvijftigjarig bestaan van het Seminarie, op 27 mei 1956, het Rodenbachjaar, aan deze lange geschiedenis.

LITERATUUR: H. Verriest, *Twintig Vlaamsche Koppen* (1901); - *Volledig verslag van 't Rodenbach- en jubelfeest te Rousselaere* (1905); - L. Devroe, *Centenaire du Petit Séminaire de Roulers. Rapport présenté à la séance jubilaire du 30 juillet 1906* (1906); - *Eeuwfeest van 't Klein Seminarie van Rousselaere gevierd op maandag 30 juli 1906. Omstandig verslag* (1906); - A.C. de Schrevel, *Histoire du Petit Séminaire de Roulers 1806-1830* (1906); - R. Buyse, *Het Klein Seminarie van Rousselaere ten tijde van Albrecht Rodenbach* (1909); - J. Geldhof, *Vliegt de Blauwvoet! De eerste martelaar van de Vlaamse studentenbeweging E.P. Rénatus Devos 1854-1925* (1955); - A. Duforret, *Honderdvijftig jaar Klein Seminarie*, in *Studiën en Berichten* (1956); - J. Pollet, *Gebeurtenissen uit het superioraat van J.-J. Faict 1849-1856 en A. Frutsaert 1856-1859*, in *De Heraut* (1957); - J. Pollet, *Het superioraat van Leo H. Devroe 1894-1908*, in *De Heraut* (1958); - J. de Cuyper, *Uit Gezelle's studententijd*, in *Biekorf* (1958); - J. Pollet, *Het superioraat van Bruno Vanhove 1859-1869*, in *De Heraut* (1958); - J. Geldhof, *Gezelle te Roeselare*, in *Biekorf* (1959); - J. Geldhof, *Het eerste dich.progmma van Gezelle*, in *Biekorf* (1960); - J. Geldhof, *Roeselarse Blauwvoet-martelaars. Het beleid van superior Delbar 1859-1884*, in *Biekorf* (1963); - M. de Bruyne, *Edward van Hee van Roeselare. Componist van Het Lied der Dichteren ten tijde van de Blauwvoeterie*, in *Biekorf* (1968); - J. de Mûelenaere, *Vestvlaamse Anglofilie rond Gezelle*, in *Gezellekroniek*, V (1968); - E. Derluyn, *De jonge Gezelle en zijn geestelijke oversten*, in *Biekorf* (1969); - A. Demeulemeester, *Hendrik Delbar en Gezelle*, in *Gezellekroniek*, VI (1970); - A. Demeulemeester, *Le persoonlijkheid van superior Henri Delbar aan het Klein Seminarie te Roeselare 1869-1884*, in *Rollariensia* (1970 en '71).

ROMAIN VANLANDSCHOOT